

Maciej Grochowski

Instytut Języka Polskiego PAN

Krystyna Pisarkowa

1. Biogram

Urodziła się 30 stycznia 1932 roku w Gdańsku, zmarła 27 lutego 2010 roku w Krakowie. Córka pianistki, nauczycielki muzyki i niemieckiego przedsiębiorcy, Kurta Harrera, później tłumacza literatury polskiej. Studiowała filologię polską na UJ (1949–1954), dyplom uzyskała na podstawie pracy „Przypadek dopełnienia w polskim zdaniu zaprzeczonym”, jej skrót opublikowany został w „Języku Polskim” 39 (1959); promotor pracy: Z. Klemensiewicz. Stopień doktora uzyskała na podstawie pracy „Predykatywność określeń w polskim zdaniu” (1963, IBL PAN, promotor: Z. Klemensiewicz), doktora habilitowanego na podstawie pracy „Funkcje składniowe polskich zaimków odmiennych” (1969, IBL PAN), tytuł profesora nadzwyczajnego w 1974, a profesora zwyczajnego w 1980 roku.

Po studiach zatrudniona w Polskim Wydawnictwie Muzycznym, od 1956 w Pracowni Składni Historycznej Zakładu Języka Polskiego PAN, kolejno IBL i IJP PAN; od 1999 także na UJ, w Katedrze Językoznawstwa Ogólnego i w Instytucie Filologii Orientalnej. Działalność dydaktyczną prowadziła ponadto na UŚ, wykładała gościnnie w Austrii, Niemczech, USA. Była członkiem czynnym PAU, członkiem Międzynarodowej Komisji Budowy Gramatycznej Języków Słowiańskich przy MKS, SLE, członkiem honorowym PTJ. Liczne nagrody sekretarza naukowego PAN i Wydziału I Nauk Społecznych PAN za monografie (1969, 1984, 2001, 2002).

2. Dorobek naukowy, zakres badań

Prowadziła badania naukowe w zakresie składni, historii języka, pragmatyki, gramatyki tekstu, teorii przekładu, stylistyki, poetyki, etnolingwistyki, języka muzyki i muzykologii, historii językoznawstwa.

Autorka około 350 pozycji. Bibliografia prac K.P. za lata 1954–1992 została opublikowana w tomie „Z pragmatycznej stylistyki, semantyki i historii języka” (1994); za lata 1992–2002 w „Anabasis. Prace ofiarowane Profesor Krystynie Pisarkowej” (Bobrowski (red.) 2003);

informacje o późniejszych pracach podał W. Pisarek w artykule „Profesor Krystyna Pisarkowa. Dzieło Jej życia (1932–2010)” opublikowanym w 66. numerze „Biuletynu Polskiego Towarzystwa Językoznawczego” (2010). Pełna bibliografia prac K.P. w zbiorze Szczerbowski (red.) 2021: 31–50.

Uczniowie: Jadwiga Konieczna-Twardzikowa, Anna Kałkowska, Barbara Greszczuk, Anna Krawczyk, Tadeusz Szczerbowski, Magdalena Ruta.

3. Składnia (osiągnięcia)

Dorobek K.P. obejmuje teorię składni, składnię opisową, historyczną, stylistyczną, składnię utworów literackich. K.P. łączyła metodologię składni tradycyjnej, strukturalnej (funkcjonalnej), gramatyki tekstu, pragmatyki aktów i gatunków mowy.

Odkryła niezdaniotwórczą determinację predykatywną. Uzasadniała, że nomina substancyjne przy czasownikach nieprzechodnich pełnią funkcję orzecznika, a przy przechodnich dopełnienia orzekającego (por. np. *okazał się królem* i *mianują go królem*; K.P. 1965: 97). Nominom adiektywnym przypisała funkcję przydawki predykatywnej (np. *dziecko, chore, drżało z zimna*; K.P. 1965: 21). W monografii o zaimkach rzeczownych odmiennych (1969) zbadała zależność między dystrybucją i funkcją syntaktyczną zaimków a ich odniesieniem.

W pierwszej polskiej monografii poświęconej składni tekstów języka mówionego K.P. (1975) pokazała, jak korzystając z teorii funkcji języka Bühlera i Jakobsona, a także z teorii pragmatycznych Austina, można wypracowywać metody badania aktów i gatunków mowy. W licznych artykułach K.P. (m.in. 1976bc, 1978, 1991) uzasadniała reguły składniowe, odwołując się do konwencji pragmatycznych.

W ostatniej i najobszerniejszej książce składniowej K.P. (1984) przedstawiła syntezę wiedzy o głównych tendencjach rozwoju składni jako podstawowej części systemu gramatycznego. Synteza ta łączy tradycję (ukształtowana merytorycznie, kompozycyjnie i metodologicznie pod wpływem Klemensiewicza i jego syntez) z nowoczesnością (wprowadza wątki nowe, np. kategorię modalności, opozycję zdań intensjonalnych i ekstensjonalnych, homonimie jednostek funkcyjnych), jest oparta na tekstach źródłowych. K.P. była współtwórcą i współautorką serii siedmiu zeszytów „Zapomnianych konstrukcji składni staropolskiej / średniopolskiej / nowopolskiej” (1966–1977).

Wybrane problemy semantyczno-składniowe K.P. (1974, 1977, 1979) proponowała rozwiązywać m.in. za pomocą języka logiki formalnej i modalnej.

→ AKTY MOWY, PERFORMATYW, SKŁADNIA, ZAIMEK, ZALEŻNOŚCI SKŁADNIOWE

→ BARBARA GRESZCZUK, ZENON KLEMENSIEWICZ

Najważniejsze publikacje

K.P. 1959. „Przypadek dopełnienia w polskim zdaniu zaprzeczonym”. *Język Polski* 39: 9–32.

K.P. 1965. *Predykatywność określeń w polskim zdaniu*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

- K.P. 1969. *Funkcje składniowe polskich zaimków odmiennych*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- K.P. 1974. „O stosunkach między parataksą i hipotaksą. Na przykładzie polskich zdań przeciwstawnych i przyzwalających”. *Język Polski* 54: 81–93.
- K.P. 1975a. *Składnia rozmowy telefonicznej*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- K.P. 1975b. *Wyliczanki polskie*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- K.P. 1976a. „Konotacja semantyczna nazw narodowości w języku polskim”. *Zeszyty Prasoznawcze* 1: 5–26.
- K.P. 1976b. „Pragmatyczna motywacja hipotaksy”. W *Semantyka tekstu i języka*, red. M.R. Mayenowa. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 203–212.
- K.P. 1976c. „Pragmatyczne spojrzenie na akt mowy”. *Polonica* 2: 265–279.
- K.P. 1977. „Rozważania o argumentacji w języku naturalnym”. *Polonica* 3: 79–88.
- K.P. 1978. „Hasło «honor» jako przedmiot analizy pragmatycznojęzykowej”. *Polonica* 4: 117–135.
- K.P. 1978–1999. *Encyklopedia wiedzy o języku polskim / Encyklopedia języka polskiego*, red. S. Urbańczyk. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich. [hasła z zakresu składni]
- K.P. 1979. „O znaczeniu i składni czasownika «udawać»”. W *Opuscula polono-slavica. Munera linguistica Stanislao Urbańczyk dicata*, red. J. Safarewicz, i in. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 283–289.
- K.P. 1984. *Historia składni języka polskiego*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- K.P. 1986. „O płynności granicy między strukturą składniową i stylistyczną”. *Prace Filologiczne* 33: 337–344.
- K.P. 1991. „Bezpośrednie akty mowy”. W *Words are physicians for an ailing mind*, red. M. Grochowski, i D. Weiss. München: Verlag Otto Sagner, 329–336.
- K.P. 1994. *Język według Junga. O czytaniu intencji*. Kraków: IJP PAN.
- K.P. 1998. *Pragmatyka przekładu. Przypadki poetyckie*. Kraków: IJP PAN.
- K.P. 2000. *Językoznawstwo Bronisława Malinowskiego*, t. 1–2. Kraków: IJP PAN.
- K.P. 2007. „Przyczynek do wyobrażeń o relacji między myśleniem a językiem”. *Przegląd Humanistyczny* 1: 165–171.
- K.P. 2012. *Rachunek sumienia jako zadanie tłumacza*. Kraków: Wydawnictwo Petrus.

Literatura podmiotowa

- Grochowski, M. 2021. „Metodologia badań składniowych Krystyny Pisarkowej (w świetle jej wybranych prac)”. W *Język «okrągły jak pomarańcza» ... Pamięci Profesor Krystyny Pisarkowej w 90. rocznicę Jej urodzin*, red. T. Szczerbowski. Kraków: WN UP, 147–157.
- Kałkowska, A. 2010. „Żegnając Profesor Krystynę Pisarkową (1932–2010)”. *Linguistica Copernicana* 2(4): 15–23.
- Karpluk, M. 2010. „Profesor Krystyna Pisarkowa, 30.I.1932 – 27.II.2010”. *Język Polski* 90: 161–166.
- Kowalik, K. 2010. „Profesor Krystyna Pisarkowa (30.I.1932 – 27.II.2010)”. *LingVaria* 2(10): 7–14.
- Laskowski, R. 2010. „Krystyna Pisarkowa (30.I.1932 – 27.II.2010)”. *Rocznik PAU*: 267–272.
- Pelc, J. 2010. „Od wydawcy: w czterdziestolecie Polskiego Towarzystwa Semiotycznego”. *Studia Semiotyczne* 27: 26.

- Pisarek, W. 2010. „Krystyna Pisarkowa. Dzieło Jej życia (1932–2010)”. *Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego* 66: 5–22.
- Tabakowska, E. 2010. „Wspomnienie o Pani Profesor Krystynie Pisarkowej”. *Przekładaniec* 21: 249–250.
- Waniakowa, J. 2015. „Krystyna Pisarkowa (30.01.1932–27.02.2010)”. W *Kronika UJ za rok akademicki 2008/2009 i 2009/2010*, red. A.K. Banach. Kraków: Wydawnictwo UJ, 442–445.
- LingVaria* 1(32). 2021. „Przypomnienia i inspiracje”.
- Szczerbowski, T. (red.). 2021. *Język «okrągły jak pomarańcza» ... Pamięci Profesor Krystyny Pisarkowej w 90. rocznicę Jej urodzin*. Kraków: WN UP.